

XXII

SEJMIKI GENERALNE
WIELKOPOLSKI I MAŁOPOLSKI 1513 R.

WSTĘP

Zygmunt I odwołał się do sejmików, ponieważ na sejmie piotrkowskim z końca 1512 r. (por. wyżej) część izby poselskiej, zaslaniając się brakiem pełnomocnictw od szlachty, uniemożliwiła uchwalenie królewskiego projektu obrony potocznej.

Sejmik generalny wielkopolski zwołał król na 27 lutego 1513 r. do Poznania¹; przyjęto tam – zapewne z jakimiś zmianami – projekt królewski i uchwalono *Conclusiones et decreta conventus generalis terrarum Maioris Poloniae*.

Z kolei odbył się sejmik w Nowym Mieście Korczynie, zwołany na 10 kwietnia tegoż roku. Przedstawiono na nim uchwały sejmiku poznańskiego i przeprowadzono dyskusję. W jej wyniku szlachta małopolska przyjęła większość uchwał poznańskich, niektóre z nich odrzuciła, inne uzupełniła, dodając sporo od siebie. Powstał tekst określony tytułem *Conclusiones conventus generalis terrarum Minoris Poloniae*.

Zasadniczo biorąc, uchwały sejmików generalnych nie miały charakteru ustaw i nie powinno się stawiać ich w rzędzie pomników ustawodawczych sejmowych. Niekiedy jednak uzupełniały one działalność sejmów. W omawianym tu wypadku uchwały te zarówno stosowały w swych tekstach formę stanowczą (*decretum est, conclusum est* itp.), jak i formę próśb do króla, petytów (*rogat, supplicat* itp.)². Wątpliwości w tej mierze rozstrzygnąć winien fakt, że uchwały obydwu sejmików generalnych wpisane zostały – i to po dwa razy – do Metryki Koronnej, co w wypadku uchwał sejmikowych było rzeczą wyjątkową; nadto król wydał mandaty do wojewodów, by uchwały obu sejmików (choć w paru punktach sprzeczne ze sobą!) zostały ogłoszone jako prawo obowiązujące³.

Zgodnie z zasadą, by wątpliwości rozstrzygać na korzyść problemu spornego, postanowiliśmy włączyć te uchwały do niniejszego wydawnictwa. Pod tytułem: „Uchwały sejmików generalnych Wielkopolski i Małopolski z 1513 r.” umieszczamy więc:

I. *Conclusiones et decreta conventus generalis terrarum Maioris Poloniae ordinationem regni defendendi continentes*⁴.

II. *Conclusiones conventus generalis terrarum Minoris Poloniae ordinationem regni defendendi continentes*⁵.

¹ Por. W. Konopeczyński, *Chronologia sejmów*, nr 23, s. 134.

² Por. szerzej na ten temat O. Balzer, CIP, t. III, uwagi wstępne do nr 133, s. 268-270.

³ Ibidem, nr 136, s. 281-282: *Mandatum ad palatinos Cracoviensis, Lublinensis et Russiae terrarum de decretis ac edictis conscriptionum et taxationem nobilitatis concernentibus abolendis et cassandis*, Posnaniae 30 kwietnia 1513.

⁴ MK, Księgi Legacji, t. 4, k. 32-34v, oraz MK₁, t. 28, k. 24v-26. Z XVIII w. pochodzą jeszcze dwa odpisy, zawarte w B. Ossol., AT, ms. 1318, s. 27-32 oraz w B. Czart., TN, ms. 30, nr 10; ich odmianki tekstowe tu zostały pominięte. Publikowane drukiem były te uchwały tylko u O. Balzera, CIP, t. III, nr 133, s. 268-274; za tą edycją publikujemy je w niniejszym wydawnictwie.

⁵ MK, Księgi Legacji, t. 4, k. 34v-37v, oraz MK₁, t. 28, k. 42v-44v. Z XVIII w. pochodzą jeszcze dwa odpisy, zawarte w B. Ossol., AT, ms. 1318, s. 33-38, oraz w B. Czart. TN, ms. 30, nr 54; ich odmianki tekstowe tu zostały pominięte. Publikowane były te uchwały tylko u O. Balzera, CIP, t. III, nr 134, s. 274-278; za tą edycją drukujemy je w niniejszym wydawnictwie.

III. *Litterae universales contributionis ducillorum*⁶. Wprawdzie sejm z 1511 r. zarządził pobór czopowego na 3 lata, do Zielonych Świątek 1514 r., czyli uniwersał ten nie był konieczny, zaszła jednak potrzeba pewnych zmian. Zapadła więc uchwała w tej sprawie na sejmie piotrkowskim w końcu 1512 r. i król się na nią powołał, ale sama publikacja nastąpiła natychmiast po uchwałach sejmików generalnych wielkopolskiego i małopolskiego, 9 maja 1513 r.

IV. *Litterae universales contributionis civilis de civitatibus, oppidis ac molendinis regis et dominorum spiritualium exigendae*⁷. W Metryce Koronnej data tego aktu została określona ogólnie (*die anno quo supra*), ale skoro uprzednie tamże akty datowane były na 9 maja 1513, przeto i tu trzeba taką datę przyjąć. Związek tego aktu z uchwałami sejmików generalnych wielkopolskiego i małopolskiego ma charakter głównie chronologiczny, podobnie jak i uprzedni uniwersał o czopowym⁸.

Pominięte zostały w niniejszym wydawnictwie inne akty, związane pośrednio z uchwałami obu sejmików generalnych, dotyczące organizacji obrony potocznej; znaleźć je można w edycji balzerowskiej⁹.

⁶ MK₁, t. 28, k. 45v-46. O. Balzer (CIP, t. III, nr 138, s. 285-287) uwzględnił także odmianki zawarte w księdze poborowej ziemi przemyskiej i sanockiej, w niniejszym wydawnictwie jednak pominięte, gdyż ograniczyliśmy się do tekstu z MK.

⁷ MK₁, t. 28, k. 46-46v, gdzie tekst adresowany jest wprawdzie do ziemi kujawskiej, ale adres ten podany został przykładowo, sam zaś tekst rozesłano do wszystkich ziem. Jak i powyżej, O. Balzer uwzględnił tu odmianki zawarte w księdze poborowej ziemi przemyskiej i sanockiej oraz w trzech późniejszych odpisach (B. Kórn., AT, ms. II. 85, k. 229-229v, oraz ibidem, ms. II. 93, k. 244v-245, odpisy z XVI w.; Biblioteka Baworowskich we Lwowie, AT, ms. bez sygn., k. 244-245, odpis z XVIII w.). W niniejszym wydawnictwie, ograniczającym się do tekstu MK, zostały one pominięte.

⁸ CIP, t. III, nr 139, s. 288.

⁹ Ibidem, edykt o popisie szlachty z 30 kwietnia 1513 r. (nr 135, s. 279-280); mandat w sprawie tegoż popisu z 30 kwietnia 1513 r. (nr 136, s. 281-282); upewnienie szlachty, że z tytułu nowego systemu obrony państwa nie poniesie ona dodatkowych szkód, z 1 maja 1513 r. (nr 137, s. 282-285); informacja dla poborców z tytułu dwu uniwersałów poborowych, prawdopodobnie z 9 maja 1513 r. (nr 140, s. 289-290).